NEMZETI
KÖZSZOLGÁLATI EGYETEM
ÁLLAMTUDOMÁNYI ÉS KÖZIGAZGATÁSI KAR
CIVILISZTIKAI INTÉZET

OPUSCULA CIVILIA

Dúl János – Nagy Barna Krisztina

Polgári jogi oktatásunk jelene

1083 Budapest, Üllői út 82.| Tel: (1) 432-9000
Postai cím: 1519 Budapest, Pf.: 275.| Email: AKK_Civilisztikai_Intezet@uni-nke.hu

Dúl János[1] - Nagy Barna Krisztina[2]

Polgári jogi oktatásunk jelene

„Félig sem oly fontos az: mit tanítunk gyermekeinknek, mint az: hogy tanítjuk. Amit az iskolában tanultunk, annak legnagyobb részét elfelejtjük, de a hatás, melyet egy jó oktatási rendszer szellemi tehetségeinkre gyakorol, megmarad." (Eötvös, Napló, 1868.)

Bevezetés

[1] A Nemzeti Közszolgálati Egyetem Államtudományi és Közigazgatási Karának Civilisztikai Intézete (a továbbiakban: NKE ÁKK CI) a KÖFOP-2.1.2-VEKOP-15-2016-00001 azonosító számú, „A jó kormányzást megalapozó közszolgálat-fejlesztés" című kiemelt projekten belül , a „Corporate governance - köztulajdonban lévő gazdasági társaságok" című Ludovika Kiemelt Műhely (NKE/383-1/2017.) keretében 2016 őszén indította útjára a *Ptk. módszertani workshopokat,* amelyeken a hazai jogi karok polgári és kereskedelmi jogi tanszékeinek/intézeteinek, valamint polgári jogi tantárgyakat oktató más egyetemek érintett szervezeti egységeinek munkatársai vettek részt.

[2] Elképzelésünk és célunk az volt a kezdeményezéssel, hogy a polgári jog oktatásáról készüljön egy mindenki által hozzáférhető, a lehető legpontosabb és legátfogóbb olyan felmérés, amely egyrészt helyzetértékelésül, másrészt jövőbeli kooperációk és fejlesztések kiindulópontjául szolgál majd.

[3] A kutatásban értékelt adatok összegyűjtése több forrásból történt: a workshopokon elhangzottak (jegyzőkönyvek) alapján, az érintett oktatási intézmények honlapján nyilvánosan elérhető információk felhasználásával, továbbá többszörös e-mailes és telefonos egyeztetések során kapott tájékoztatások segítségével. Sajnos a megkeresett partnerektől nem sikerült minden esetben a kért adatokat megkapni (az egyes értékeléseknél és azok ábrázolásánál erre minden esetben utalunk), ahogy az együttműködés sem alakult egyformán a workshopok és az adatszolgáltatások során. Mindazonáltal hálásan köszönjük azon kollégák együttműködését, akik a kért adatok szolgáltatása révén hozzájárultak a kitűzött cél eléréséhez.[3]

[4] A kutatás több szempontra fókuszált: a tantárgyi struktúrák (a tárgyak elnevezése, tartalma, ütemezése stb.), a számonkérések (ütemezése, módja, szerepe, záróvizsgákra kitekintés stb.), a tehetséggondozás (aktív TDK, PhD-hallgatók témavezetése, hallgatók tutorálása szakdolgozat és más formák keretében stb.) és az oktatói állománnyal kapcsolatos információk (státusz, tudományos fokozat, életkor, kutatási témák stb.) adták a vizsgálati szempontokat.

---

[1] Tudományos segédmunkatárs, Nemzeti Közszolgálati Egyetem, Államtudományi és Közigazgatási Kar, Civilisztikai Intézet.

[2] Egyetemi tanársegéd, Nemzeti Közszolgálati Egyetem, Államtudományi és Közigazgatási Kar, Civilisztikai Intézet.

[3] Pázmány Péter Katolikus Egyetem Jog- és Államtudományi Kar Polgári Jogi Tanszéke, Károli Gáspár Református Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar Polgári Jogi Tanszéke, Széchenyi István Egyetem Deák Ferenc Állam- és Jogtudományi Kar Polgári Jogi és Polgári Eljárásjogi Tanszéke, Pécsi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar Polgári Jogi Tanszéke, Szegedi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar Civilisztikai Tudományok Intézete, Debreceni Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar Polgári Jogi Tanszéke, Miskolci Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar Civilisztikai Tudományok Intézete, Budapesti Műszaki Egyetem Gazdaság- és Társadalomtudományi Kar Üzleti Jogi Tanszéke.

[5] Az analízisből nyert összesítő kép és részletes helyzetelemzés számos kezdeményezés gyökere és kiaknázandó lehetőségek alapja lehet:

- több intézményt bevonó, közös kutatási projektek elindítására,
- közös tananyag és oktatási segédanyag megalkotására,
- közös képzések kialakítására,
- kreditelismerések és hallgatók átvételének megkönnyítésére,
- közös TDK programok szervezésére,
- az OTDK polgári jogi szekcióinak pontosabb elnevezésbeli és tartalmi kialakítására,
- az egyes karok diplomái piaci értéke meghatározásának elősegítésére,
- egymás szakmai tevékenységének pontosabb megismerésére nyújt az elkészült anyag támpontokat.

[6] Bízom benne, hogy az alábbi tanulmány nem a hamvába holt kezdeményezések és a feleslegesen elvégzett munka mementója lesz, hanem a szerzők és a kutatóműhely többi tagja szándéka szerinti első lépés a polgári jog oktatásának transzparensebbé, kooperatívabbá és színvonalasabbá tétele rögös útján.[4]

A kutatás és az adatkérés lezárásának időpontja: 2018. november 13.

1. Oktatási profil

1.1. A polgári jogi tárgyak megnevezése

[7] Az összegyűjtött adatok, tapasztalatok összegzésére többféle szempont szerint került sor: az első vizsgálat tárgya az volt, hogy a Polgári Törvénykönyvet érintő kurzusok milyen elnevezéssel találhatóak meg az egyes karokon, és az adott név alatt mit értenek. Elöljáróban megjegyzendő, hogy alapvetően a teljes polgári jogi anyag a kurzusok része, az intenzitás mértékében vannak különbségek. A Nemzeti Közszolgálati Egyetem (NKE) államtudományi osztatlan mesterképzése ettől eltér, ugyanis a családjog és az öröklési jog nem képezi a kurzusok anyagát. Az Eötvös Loránd Tudományegyetem (ELTE) és a Pázmány Péter Katolikus Egyetem (PPKE) képzésein nincsen külön nevesített kereskedelmi jogi tárgy, míg a Debreceni Egyetem (DE), a Károli Gáspár Református Egyetem (KRE), a Miskolci Egyetem (ME), a Pécsi Tudományegyetem (PTE) és az Széchenyi István Egyetem (SZE) jogi karain ezek megtalálhatóak: a PTE-n a tárgy Gazdasági és kereskedelmi jog elnevezés alatt kerül hirdetésre, míg a többi karon Kereskedelmi jog a megnevezés. A DE-n és a PTE-n a kereskedelmi jog mellett négy féléven át oktatják a polgári jogot, utóbbi helyen ezt külön tárgyként kiegészíti a családjog. Az ME és a KRE jogi karán a kereskedelmi jog mellett öt féléven át van polgári jog, különbség a két kar között, hogy az ME-n Polgári jog V.-ként, de önállóan van családjog, míg a KRE-n az az öröklési joggal van párosítva. Az ELTE és a PPKE jogi karán a külön nevesített kereskedelmi jog hiánya miatt a polgári jog hét féléves. Az ELTE oktatási struktúrája sajátos abban, hogy az országban egyedül itt kezdődik a polgári jog oktatása a jogászképzés első tanévében, a második félévben. A Szegedi Tudományegyetem (SZTE) vonatkozásában öt féléven át hallgatható a polgári jogi stúdium, szintén önálló a Családjog, és az SZE képzéséhez hasonlóan önállóan nevesített a Társasági jog, ennek kapcsán azonban a két kar között különbség is felfedezhető: az SZE-n a szövetkezeti joggal egy félévben van társasági jog, míg az SZTE-n az általános, a magánjogi és az üzleti jogi modulon két félévben, a büntetőjogi és nemzetközi modult választó hallgatóknak egy féléven át. Mindkét karon van külön, további szerződésekkel foglalkozó tárgy: az Atipikus szerződések kurzust az SZTE-n a Társasági

[4] A bevezető gondolatokat írta Papp Tekla, a Nemzeti Közszolgálati Egyetem Államtudományi és Közigazgatási Kar Civilisztikai Intézet intézetvezető egyetemi tanára.

joghoz hasonlóan ugyancsak az általános, a magánjogi és az üzleti jogi modult választó hallgatóknak kell teljesíteniük. Az SZE-n a Kereskedelmi jog nevű tantárgy kereteiben Ptk.-beli és Ptk.-n kívül szerződésekkel, valamint versenyjoggal ismerkednek meg a képzésben résztvevők. Az NKE-n a jogászképzésekhez képest használt polgári jog és kereskedelmi jog nevek helyett az első négy félév átfogó elnevezése Civilisztika I-IV., ezeket követi a Versenyjog és a közbeszerzések joga, valamint az Állami vagyongazdálkodás joga.

	PJ	Ker. jog	ZV
DE	4	2	I
ELTE	7	nincs	I
KRE	5	2	I
ME	5	2	I+I
NKE	"6"	nincs	nincs
PPKE	7	nincs	I
PTE	4+CsJ	2	I
SZE	6	nincs	I
SZTE	5+CsJ	Külön nincs nevesítve	I

1. táblázat. Forrás: saját szerkesztés (Dúl János)

1.2. Szakosodás

[8] A szakosodás a polgári jogi oktatásban azt a célt szolgálja, hogy a hallgatók valamely jogterületen elmélyült ismereteket szerezzenek, lehetőségük nyíljon a specializációra, biztosítva ezáltal a munkaerőpiacon való könnyebb boldogulást.

[9] A szakosodás alapvetően két módszer szerint zajlik ma hazánkban. Az egyik módszer az ún. modulrendszer, amely során a hallgatónak a harmadik év végén választania kell egy szakterületet, majd a következő félévekben a szakterülethez tartozó tárgyak lesznek túlsúlyban a jogi oktatásban. A másik módszer a szabadon választható tárgyak rendszere, amely a hallgatók által választandó tárgyakat szakterületek szerint kategorizálja, és a hallgató maga választja ki a tárgyfelvétel során félévről félévre, hogy mely szakterületben szeretne jobban elmélyedni. Mindkét megoldás alkalmazásra kerül a jogi képzésben, intézményenként lebontva ez az alábbi ábrán látható.

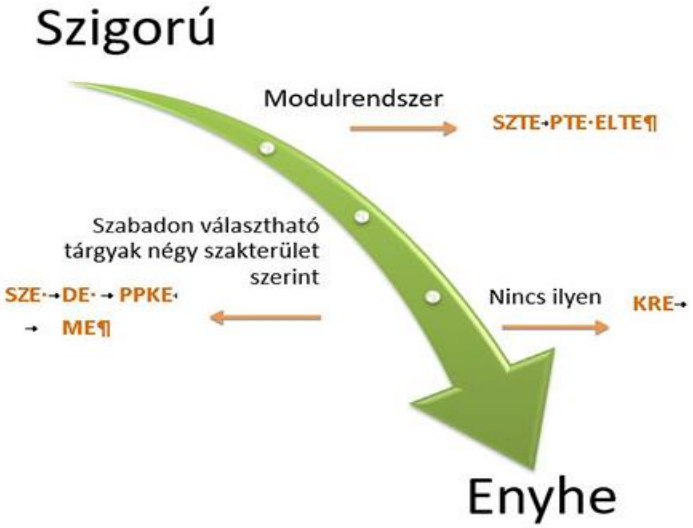

1. ábra: A modulrendszer és a szabadon választható tárgyak rendszere

Forrás: saját szerkesztés (Nagy Barna Krisztina)

[10] A két megoldás között a szembetűnő különbség az, hogy míg a modulrendszer nem átjárható, a hallgató egy szakterület joganyagában mélyül el, addig a szabadon választható tárgyak módszerében a hallgató lehetőséget kap érdeklődési körének kibontakoztatására, és több jogterületet érintő speciális ismeretanyagra tehet szert. A modulrendszer végigvezeti a hallgatót az általa választott úton, a választható tárgyak rendszere viszont nagyobb mozgásteret és önállóságot biztosít a hallgatók számára azzal kapcsolatban, hogy milyen irányban és témakörben kívánják tudásukat elmélyíteni.

1.3. A tantárgyak téma szerinti felosztása

[11] A tantárgyak elnevezése az 1.1. pontban bemutatott struktúrájához viszonyítva már csak a konkrét tantárgyak sorrendje mutat nagyobb diverzitást, hasonlóságok csak nyomokban fedezhetőek fel. E kérdés jelentősége a tantárgyi kreditátvitelnél, az egységes diplomatartalomnál és az oktatási színvonalnál ragadható meg. Célként került megfogalmazásra a polgári jogi tárgyak struktúrájának felvázolása a jogász- és ÁTMA képzés öt évére szétbontva, egy táblázatban feltüntetve a tárgyak neveit, azok rövid tartalmát, az óraszámot, valamint a számonkérés módját (lásd 1. számú melléklet). Az általános részi tanokat a természetes személyek joga követi egy félévben minden karon, további általános jellemvonás, hogy a felelősségtan a kötelmi jog általános részével kerül egy félévben leadásra, ez alól kivétel az ME, ahol a kötelmi jog különös részével, és az NKE, ahol a dologi joggal. A DE-n és a PPKE-n a dologi joggal együtt egy félévben a családjog, az ME-n az öröklési joggal, a PTE-n a dologi jog a többi karhoz viszonyítva „elcsúsztatva”, a képzés hatodik félévében van. A szellemi alkotások joga a tematikában: az ELTE-n, SZE-n és SZTE-n önálló félévben szerepel, míg a PPKE-n az öröklési joggal párba állítva, a DE-n e jogterület alapjainak bemutatása a dologi jog és családjog mellett van, további ismereteket külön felvehető, szabadon választható tárgy keretei között szerezhetnek a joghallgatók, az NKE-n az általános rész, természetes személyek és jogi személyek jogával egy félévben. Mindezeknél igaz az, hogy a polgári jogi tanulmányok végéhez a közeledve, a 6-7. félévben van ez a stúdium. Többé-kevésbé általános vonás az is a karok között, hogy a gazdasági társaságokra irányadó joggal szintén a magánjogi tárgyak egyike foglalkozik, egyes helyeken polgári jog, máshol kereskedelmi jog megjelölés alatt, az NKE-n a Civilisztika IV. elnevezéssel ismerkednek meg e jogterülettel. Jellemző továbbá a záróvizsgára történő felkészítés szervezett formában, a DE-n és az ME-n kifejezetten a polgári jog részét képezi (Polgári jog V. és Polgári jog VI.), de ez jelen van más karokon is (ELTE, KRE, PPKE, PTE, SZE). Az előadások és a gyakorlatok/szemináriumok heti óraszámai is különböznek az egyes karokon. Karonkénti összehasonlítása azonban azért elemezhető kevésbé, mivel az egyes jogterületekre jutó óraszám is különböző egy karon belül, az egyedüli általános jelleg az, hogy a gyakorlatokra/szemináriumokra heti 1-2 órát szánnak.

1.4. A tantárgyak vizsgáira való felkészülést elősegítő kötelező tananyag

[12] A felkészüléshez tananyagként megjelölt munkákban azonosságok és különbségek is megjelennek: alapvetően mindenhol meg vannak jelölve a Ptk. releváns rendelkezései, az előadáson elhangzott anyagok, valamint a tanszék/intézet által kiadott oktatási segédanyagok, ajánlott vizsgaanyagként vannak kijelölve a Ptk.-hoz írt kommentárok. Feltérképeztük, hogy a Polgári Törvénykönyvhöz kapcsolódóan milyen jegyzetek jelentek meg, a 2.5. pontban kifejtett kutatási területekhez illeszkedően intézményközi kooperáció jegyzetírásra mennyiben

valósulhat meg. Elemzés tárgya volt az is, hogy egy kar milyen szinten látja el a kari oktatók által írt tananyagokkal a hallgatókat. A szervezeti egység munkatársai által írt saját jegyzet tekintetében a KRE és az ME teljesen lefedi a polgári jogi anyagot, egyes tárgyaknál közösen megírt jegyzettel; az ELTE és az NKE elkezdte az oktatott tárgyaknak saját jegyzettel való teljes ellátását. A PTE a kettő között helyezkedik el ebből a szempontból: az oktatók által írt saját jegyzetek mellett más jogi kari szerzőktől átvett munkák kerültek kötelező irodalomként meghatározásra, de vannak speciális területek, amelyek máshol kevésbé hangsúlyosak, azokra saját irodalom van (ilyen terület a *corporate governance*). A DE, az SZE és a PPKE saját és más egyetemi karok jegyzeteit használja vegyesen, ezek között több saját könyvvel vesz részt az oktatásban. A Ptk.-t, illetve az arra épülő, azt feldolgozó tantárgyakhoz az SZTE alapvetően más jogi karok jegyzeteit használja, a kódex egyes részeit külön tárgyaló előadások (Családi jog, Társasági jog) tekintetében saját jegyzetük van. A legtöbb kar alapvetően saját készítésű jegyzetekkel kívánja ellátni a hallgatóit, azonban különösen a miskolci oktatók általános részt és személyek jogát magában foglaló, valamint a Vékás Lajos által írt „Szerződési jog - Általános rész" és a „Magyar Polgári Jog - Öröklési jog" című tankönyvet több kar is felhasználja. További átfedések tapasztalhatók a kereskedelmi jogi tárgyaknál a KRE és ME között, tekintettel a közösen megírt jegyzetekre.

1.5. A hallgatói tudás mérése

1.5.1. A hallgatói tudás mérése a polgári jog oktatásához kapcsolódó egyes tantárgyak vonatkozásában

[13] A számonkérés módjában és ütemezésében félévente is jelentős eltérések figyelhetők meg: nem jelenthető ki egyértelműen, hogy a jogi karok a polgári jognál az írásbeli vagy a szóbeli vizsgáztatást preferálják, annak mixtúrája, írásbeli beugró szóbeli folytatással is előfordul (lásd a KRE-n), valamint teljes mértékben írásbeli vizsgáztatás (például az ELTE-n) is. Szóbeli vizsga van a DE-n, a PTE-n, és az SZTE-n írásbeli és szóbeli formában is van vizsgáztatás. A gyakorlatok elbírálása is diverzifikált: az NKE vonatkozásában minden gyakorlati órán van zárthelyi dolgozat, a sikeres teljesítéséhez minimum 60%-os féléves teljesítmény kell. A gyakorlati érdemjegy egyik karon sem számít bele a vizsgajegybe. Az SZTE-n a gyakorlatokra önálló jegyet kapnak, míg például a DE-n a gyakorlaton ugyan írnak zárthelyi dolgozatokat a diákok, azok eredményessége a gyakorlat aláírását alapozza meg, ami a kollokviumi vizsgára bocsátás feltétele, ugyanez vonatkozik az ELTÉ-re, a KRE-re, az NKE-re, a PPKE-re, a PTE-re és a SZE-re. Általános tapasztalat, miszerint a hallgatói vizsgára való felkészülést előmozdítja a kellő számú jegyzet és a nagyobb mértékű gyakorlati óraszám, amely elősegíti a polgári jogot oktató egység színvonalának további növekedését.

1.5.2. Záróvizsga

[14] A záróvizsgatételek felosztásában eltérések tapasztalhatóak: az összes tétel tartalmát tekintve egyezés van, különbség az egy tétel kereteiben megválaszolandó kérdésekben és az egy hallgató által húzandó tételszámban van. Ezek alátámasztásául például a DE-en komplexebb tételek vannak (összesen ötvenkét tétel, ebből a hallgatóknak kettőt kell húzniuk); a legtöbb tétel a PTE-n van (összesen százöt tétel). A záróvizsgatételek ilyen mértékben történő eltérése alapján az egyes karok által kiadott diplomák tartalma nem fogja teljes mértékben fedni egymást .

[15] A záróvizsgára vonatkozó elemzés szempontjai az alábbiak voltak: a tételeket egyesével, témájukat tekintve általános részre, Második Könyvre, jogi személyek jogára, dologi jogra, családi jogra, kötelmi általános részre, kötelmi különös részre, felelősségtanra, szellemi alkotások jogára, öröklési jogra és átfedésekre osztottuk. Az átfedés alatt azt kell érteni, miszerint egy szám alatt megtalálható tételben a felsorolt kategóriák több elemébe tartozó szabályanyag kerül megkérdezésre . A felelősségtan alatt csak a deliktuális felelősségre irányuló joganyag lett beosztva, a kontraktuális felelősség a kötelmi általános részben van számon tartva a szerződések közös szabályaival és az értékpapírjogra vonatkozó egyes kérdésekkel együtt; a kötelmi különös részbe lettek sorolva a Ptk.-ban részben vagy egyáltalán nem szabályozott atipikus szerződések. A táblázat további oszlopai azt tartalmazzák, hogy jogszabálybeli megjelenésüket illetően a tételek lényegét magában foglaló elemek teljes mértékben a Polgári Törvénykönyvön kívül lettek szabályozva (ez a vonás leginkább a szellemi alkotások jogára kérdező tételekre jellemző), továbbá a tétel egy része Ptk.-beli, míg másik része azon kívüli jogszabályban van (szemléltetésképpen: az egyik tétel a gazdasági társaságok alapítása és megszűnése mellett a végelszámolást is tartalmazza). Az NKE-n a polgári jog nem záróvizsga-tantárgy, ezért a táblázatban nem került feltüntetésre.

	Ált. rész	Más. Könyv	Jogi sz.	Dologi jog	Család-jog	Köt. Ált.	Köt. Kül.	Fel. tan	Szell. alk.	Ör. jog	Átfe-dések	Össz.	Alap-vetően nem Ptk.	Ptk. is, nem is
DE	3	2	6	3	3	10	12	3	2	4	4	52	3	5
ELTE	1	2	14	9	4	15	3	5	6	9	5	73	6	2
KRE	6	6	12	13	5	14	8	5	2	9	3	83	6	5
ME	1	3	14	6	5	13	12	3	2	4	2	65	7	6
PPKE	4	3	7	8	6	12	9	4	2	5	0	60	3	0
PTE	6	3	9	14	8	22	16	10	7	9	1	105	8	1
SZE	5	3	13	8	3	15	12	5	5	12	0	81	5	0
SZTE	4	6	6	15	2	19	24	7	7	12	1	103	7	0

2. táblázat. Forrás: saját szerkesztés (Dúl János)

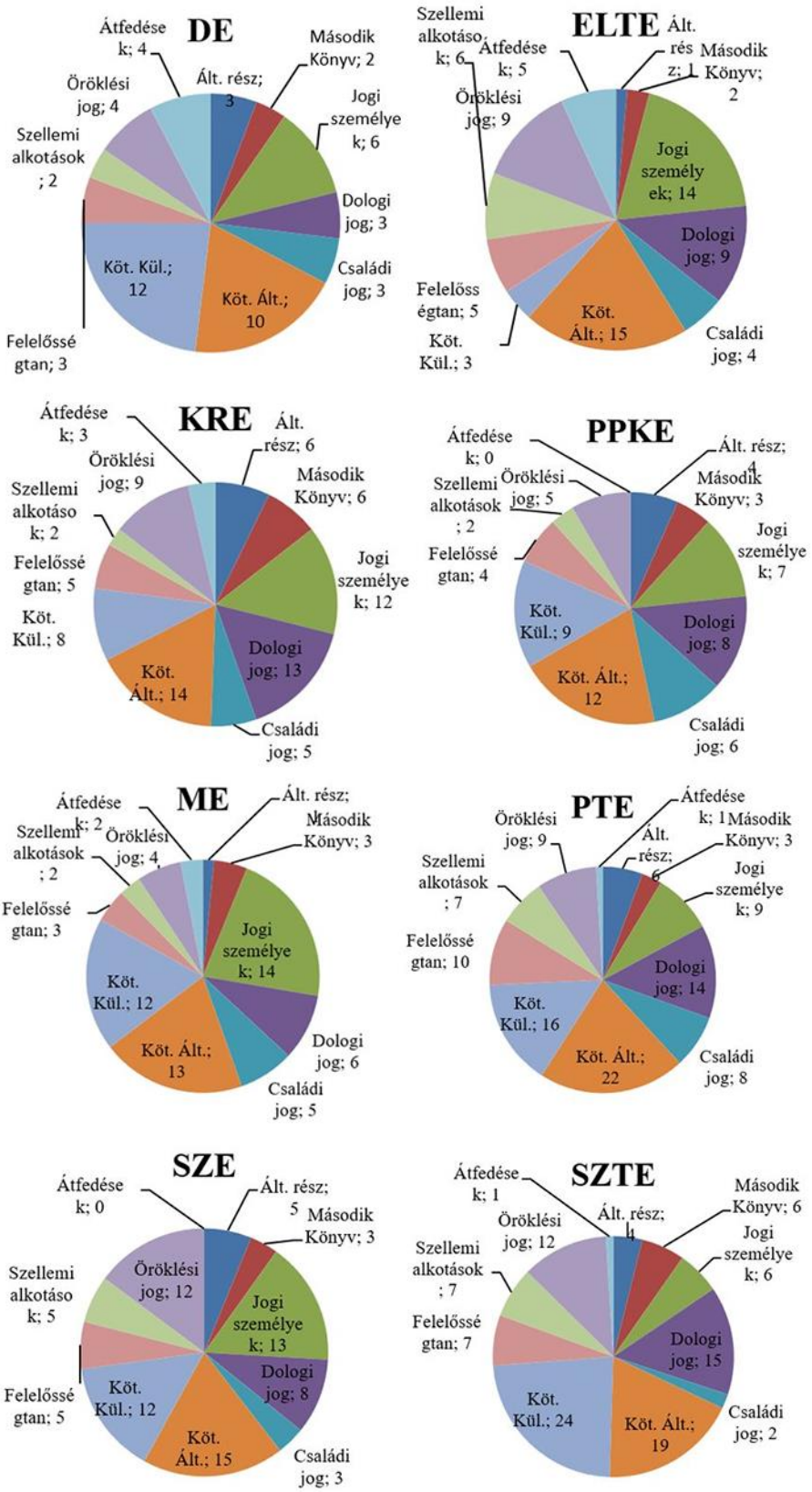

2. ábra: Záróvizsgára vonatkozó elemzés az egyes intézményekben

Forrás: saját szerkesztés (Dúl János)

[16] Mindezekből az adatokból kitűnik, hogy a polgári jogi záróvizsgák nem egységesek, holott a tételek tartalmi áttekintése során látható, hogy azok jelentős részben megegyeznek egymással. Célszerű lehet a standardizálás, hogy ilyen módon is, avagy részben ennek segítségével megvalósulhasson a jogi diplomák egyenértékűsége.

1.5.3. Szakdolgozatok

[17] A szakdolgozatok képezik az egyik lenyomatát mindannak, amit a hallgató a kiválasztott szakon elsajátított, ezért fontos, hogy ezek minősége megfeleljen az egyetem által támasztott kívánalmaknak és követelményeknek. Ennek egyik megfelelő eszköze az oktató által fogadható hallgatók létszámának korlátozása, amivel a témavezető is könnyebben tervezheti munkarendjét. A kötelező konzultációk tekintetében nem az az elsődleges szempont, mennyi alkalmat határozunk meg, hanem az, hogy a megbeszélések minősége hozzájáruljon a szakdolgozat színvonalának az emeléséhez is.

[18] Az oktatók által meghatározott legtöbb választható témakör a DE-n (83) és az ME-n (80) van. Mindkét egyetemre igaz, hogy e témáknak több mint harmada a kötelmi jogba osztható, míg a PPKE-n az alkotmányjogi elemeket is magában foglaló személyek joga körébe tartozó választható témakörök aránya az összes polgári jogi témához képest szintén meghaladja azok harmadát. Általános jellemvonás, miszerint a legkevesebb témakör általános részből és dologi jogból kerül meghirdetésre, ugyanakkor vannak olyan karok, ahol nincsen hivatalosan meghirdetve témakör családjogból, felelősségtanból, öröklési jogból és szellemi alkotások jogából. Egy adott jogterület tekintetében szintén magas a választható témák száma a szellemi alkotások jogából a többi karhoz viszonyítva a DE-n (11 téma a 83-ból) és a PPKE-n (14 téma a 69-ből). Mindezekhez hozzá kell tenni, hogy több kar kifejezetten felhívja a figyelmet az oktatóval történt egyeztetés alapján szabad témakör választására a meghirdetett témák mellett, például DE, ME, PPKE, SZTE. Külön nincs meghirdetve szakdolgozati téma, azt a hallgató egyedileg tárgyalja meg az oktatóval az ELTÉ-n és a PTE-n. Az NKE szakdolgozati témaköreinek körülbelül fele a magánjogi kérdéseket feszegeti közjogi szemüveggel. A szakdolgozatok tartalmi minőségbiztosításának fontos eleme az, hogy egy félévben egy oktató hány hallgató szakdolgozatának témavezetője lehet annak érdekében, hogy az oktató a kapacitásait megfelelő időráfordítással együtt hatékonyan használja fel, valamint elő van-e írva külön kurzus és meghatározott mennyiségű személyes konzultáció. Ezekre vonatkozóan az alábbi információk állnak rendelkezésre: a DE-n egy konzulensnek összesen tizenkét hallgatója lehet, legalább három konzultációt kell tartania. A KRE-n nincs előírva, hány hallgatót fogadhat az oktató, de legalább öt személyes megbeszélésre sort kell kerítenie. Az ME-n öt nappali és öt levelező hallgatót fogadhat az oktató legalább öt alkalommal, míg az NKE-n egy témavezető tizenkét hallgató szakdolgozatába segíthet legalább három alkalommal; a PPKE-n pedig minimum három konzultáció igazolása szükséges, egy konzulensnek félévenként összesen legfeljebb hét (kivételesen indokolt esetben további három) hallgatója lehet. A PTE-n minimum két konzultáció szükséges, viszont nincs meghatározva, hogy egy oktató hány hallgató témavezetője lehet. Az SZE-n legfeljebb három nappali és három levelező tagozatos hallgatót fogadhat egy oktató, nincs kötelező konzultáció, hanem az oktató és a hallgató belátása alapján személyesen és elektronikusan valósíthatják meg az egyeztetéseket. Az SZTE-n sincs meghatározott limit, ténylegesen a Neptun rendszerben egy oktatónál tizenöt hely kerül meghirdetésre, ugyanakkor elő van írva legalább három konzultáció. Az ELTE tekintetében ilyen jellegű információ nem áll rendelkezésre.

1.6. A közgazdasági képzések

[19] A Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetemen (BME), a Budapesti Corvinus Egyetemen (BCE) és a Neumann János Egyetemen (NJE) is oktatnak a Polgári Törvénykönyvhöz illeszkedő tantárgyakat, amelyeket az NKE közigazgatás-szervező BA képzésen lévő Civilisztika I-II. BA tárgyakkal hasonlítunk össze, ennek indoka a képzések sajátosságait figyelembe vevő tankönyvek megalkotása. Ezek áttekintését adja a következő táblázat.

Szempont	BME	BCE	NJE	NKE
Tantárgy	Üzleti jog I-II. (benne: dologi jog, társasági jog, cégjog, versenyjog, fogyasztóvédelmi jog, szellemi tulajdonjog, szerződési jog)	Jog (kötelmi jog általános rész, jogi személyek); Kereskedelmi jog (szellemi alkotások joga, egyes ker. szerződések)	Üzleti jog I-II. (gazdasági státuszjog; kötelmi jog, a gazdasági élet szerződéses kapcsolatai); a menedzserek jogi felelőssége	Civilisztika I-II. (teljes polgári jog)
Kötelező irodalom	Sárközy Tamás (szerk.): Üzleti jog + saját belső jegyzet	Sáriné Simkó Ágnes (szerk.): Üzleti jog. A szerződésekről és a gazdasági társaságokról gazdasági szakembereknek	n. a.	Török Gábor (szerk.): Polgári jogunk alapvonásai
Óraszám	2	2+2	n. a.	Heti 2 óra
A számonkérés módja	Írásbeli (tesztes)	Írásbeli (tesztes)	n. a.	Szóbeli (N), írásbeli (L)
Egyéb polgári jogi jellegű tárgyak, megjegyzések	Más karokon az adott kar profiljához illesztett súlyozású választható tantárgyak; Projekfeladat (3 félév - esetleg TDK-dolgozat)	Civilisztikai szabadon választható tárgyak	Felmenő rendszerben fognak felépülni.	A közhatalmi kárfelelősség; Az egészségügyi jog alapjai

3. táblázat. Forrás: saját szerkesztés (Dúl János)

[20] Elegendő adat hiányában az e karokon lévő MA képzések ugyanilyen szempontból történő összehasonlítására nem került sor.

2. Tudományos profil

2.1. Tudományos Diákköri Konferencia - Tehetséggondozás, tutorálás

[21] A tudományos diákköri tevékenység a hazai felsőoktatásban a tehetséggondozás, a felsőoktatási tudományos utánpótlás, valamint a tanár-diák bensőséges szakmai és emberi együttműködésnek a legfontosabb és legjelentősebb formája. A Tudományos Diákköri Konferencia (TDK) lehetőséget biztosít arra, hogy felvegyük a kapcsolatot olyan hallgatókkal, akik a polgári jog iránt érdeklődnek, affinitást éreznek magukban kutatómunka végzésére, és a későbbiekben akár doktori tanulmányokat folytatnának, majd az oktatási tevékenység aktív részeseivé válnának. A workshop tanúsága szerint valamilyen formában minden karon elérik az oktató kollégák az érdeklődő hallgatókat. A TDK működtetése körében alapvetően két nagy metódus különböztethető meg:

- a kar által vezetett és szervezett TDK, valamint
- a szervezeti egységek mellett működő és a szervezeti egységhez tartozó kollégák és az általuk választott hallgatók által működtetett műhelyek.

[22] A TDK keretében folyó műhelymunka hármas csoportba osztva vizsgálható:
- működnek olyan TDK-k, amelyek igen aktívak a programok szervezését és a hallgatók aktivizálását illetően, és ezen tevékenységükről a diákkör honlapján be is számolnak,
- van, ahol a műhelymunka kevésbé szervezett, és nem párosul hozzá olyan magas publicitás, mint az előző csoportba sorolható műhelyek esetén, valamint
- vannak olyan TDK-k is, amelyek működéséről nem rendelkezünk konkrét információkkal.

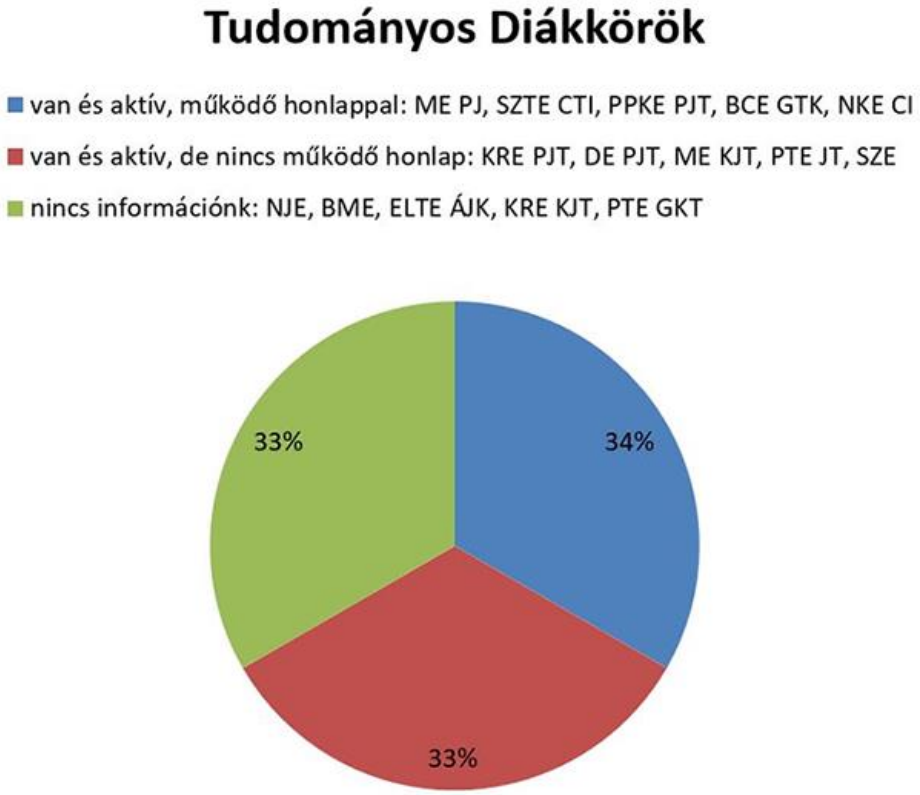

3. ábra: Tudományos Diákkörök

Forrás: saját szerkesztés (Nagy Barna Krisztina)

[23] Azon diákkörök esetében, amelyek egy szervezeti egység mellett kerülnek megszervezésre, tanszékvezetői/intézetvezetői felügyelettel működnek, a műhelymunka szervezéséért és lebonyolításáért az oktatói titkár mint a szervezeti egység oktató tagja és a tanszék/intézet által választott hallgatói titkár gondoskodik. Ez utóbbi személye gyakran a szervezeti egységhez tartozó demonstrátor. Valamennyi diákkör alapvető rendeltetése, hogy intézményi kari konferencia keretében kiválassza azokat a hallgatókat, akik teljesítményük alapján érdemesek arra, hogy az Intézményi, valamint az Országos Tudományos Diákköri Konferencián megmérettessék magukat. Ezen túl a diákkör fontos szerepet tölt be tagjainak önképzésében, ezért valamennyi szervezeti egység törekszik arra, hogy meghívott előadók, oktatók, gyakorló jogászok tudományos előadásai révén, intézménylátogatások és tanulmányi kirándulások keretében hallgató tagjai látókörét és ismereteit széles körben bővítse.

Érdemes fontolóra venni az egyes TDK-k közötti kooperáció lehetőségét közös programok szervezése, avagy közös kutatási projektek lebonyolítása érdekében, másrészről az

együttműködés lehetősége a fiatalok (esetleg leendő oktatók, kutatók) számára utat nyithat baráti, és a jövőjüket megalapozó szakmai kapcsolatok kiépítésére.

2.2. A PhD-hallgatók helyzetének értékelése

[24] A jogi diploma megszerzését követően elvégezhető posztgraduális képzések közül kiemelkednek a doktori tanulmányok, amelyek sikeres abszolválását és a doktori fokozat megszerzését követően az egyetemi oktatók és az akadémiai tudósok utánpótlása válik biztosítottá. Ennek ténye indukálta, hogy a Kutatóműhely által folytatott workshop sorozatok és az azokból származó eredmények világossá tegyék számunkra, hogyan alakul ma a polgári jog oktatóinak utánpótlása. A PhD-hallgatók helyzetének értékelése során az alapvető forrást az egyes workshopokon elhangzottakon túl a záró módszertani workshopról és az adatbekérésből származó, valamint az egyes szervezeti egységek honlapján szereplő adatok képezték. Ezek alapján a vizsgált témakörben a következőket állapíthatjuk meg.

Intézmény	PhD-hallgatók	Életkor
ELTE	2 hallgató	n.a.
PPKE	n.a.	n.a.
KRE Polgári Jogi és Római Jogi Tanszék	3 hallgató	
KRE Kereskedelmi Jogi és Pénzügyi Jogi Tanszék	n.a.	n.a.
SZTE	Nappali tagozat: 2 hallgató Levelező tagozat: 14 hallgató	n.a.
SZE Polgári Jogi és Polgári Eljárásjogi Tanszék	3 hallgató	n.a.
SZE Kereskedelmi, Agrár- és Munkajogi Tanszék	n.a.	n.a.
PTE Polgári Jogi Tanszék	5 hallgató	n.a.
PTE Gazdasági és Kereskedelmi Jogi Tanszék	n.a.	n.a.
DE Polgári Jogi Tanszék	3 hallgató	35 47 28
ME Polgári Jogi Tanszék	5 hallgató	n.a. 25 28 29 30
ME Kereskedelmi Jogi Tanszék	2 hallgató	25 37
BCE Gazdasági Jogi Tanszék	n.a.	n.a.
BME Üzleti Jogi Tanszék	n.a.	n.a.
NJE Közgazdaságtan és Jogi Tanszék	n.a.	n.a.
NKE Civilisztikai Intézet	2 hallgató	25 28

4. táblázat. Forrás: saját szerkesztés (Nagy Barna Krisztina)

[25] A szolgáltatott adatokból nem derül ki, kik azok a hallgatók, akik esetleg doktori tanulmányaik folytatása alatt egyetemi tanársegédi státuszt szereztek (az előmenetel tekintetében hol tartanak), és kik azok, akik nem. Ez azért fontos tényező, mert ez alapján tudjuk megítélni, ki az a hallgató, aki a polgári jogi oktatásban biztos utánpótlást jelent azáltal, hogy státusszal rendelkezik.

2.3. A polgári jogi oktatásban résztvevők korfája - utánpótlás

[26] A Kutatóműhely célja a korfa felállításával annak megvizsgálása volt, hogy egy átfogó képet kapjunk arról, milyen átlagos életkorú szervezeti egységek vesznek részt a polgári jogi oktatásban.

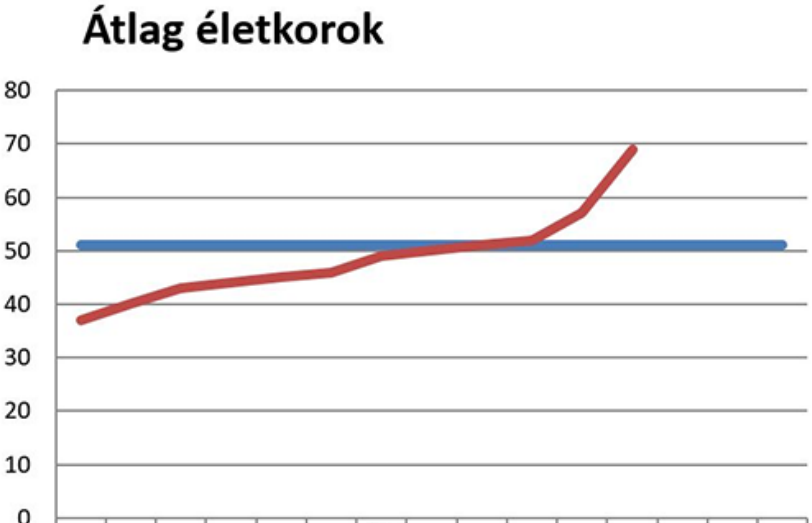

	SZE KER .J	NKE	ME PJ	SZT E	DE	SZE PJ és PEJ	KRE KJ és Püi. J	NJE	ME KJ	ELT E	PPK E	KRE PJ és RJ	PTE	BM E	BCE
Polgári jogot oktatók átlagos életkora	51	51	51	51	51	51	51	51	51	51	51	51	51	51	51
Egyes tanszékek/intézetek átalgos életkora	37	40	43	44	45	46	49	50	51	52	57	69			

4. ábra: Átlag életkorok

Forrás: saját szerkesztés (Nagy Barna Krisztina)

[27] A táblázatban és az ábrán szereplő számok nem teljesen pontosak, ugyanis nem áll rendelkezésünkre minden oktató kolléga pontos életkorára vagy egy-egy szervezeti egység átlagos életkorára vonatkozó információ, azonban az ismert adatok elegendőek ahhoz, hogy egy hozzávetőleges eredményt produkáljunk. A polgári jogot oktatók átlagos életkora - ha valamennyi oktatói státuszban tevékenykedő ismert életkorát átlagoljuk - 51 év. Eszerint a legifjabb szervezeti egység az SZE Deák Ferenc Állam- és Jogtudományi Karának Kereskedelmi, Agrár- és Munkajogi Tanszéke a maga 37 éves átlagos életkorával, a sort pedig a KRE Polgári Jogi és Római Jogi Tanszéke zárja 69 évvel. A fenti ábra azt szemlélteti, miszerint a polgári jogi oktatás zavartalan végzése és az oktató kollégák eredményes utánpótlása érdekében elemi fontosságúnak mutatkozik a fiatal oktatók (PhD-fokozat megszerzése közben vagy közvetlenül utána) megnyerése, az oktatást érintő megfelelő személyi állomány fenntartása érdekében pedig megtartásuk. Ennek lehetőségéről és jelenlegi állapotáról az előző pontban, a PhD-hallgatók helyzetének értékelése körében kívántunk érdemi következtetéseket levonni, ám az adatok ily mértékű hiányos volta ezt nem tette lehetővé.

2.4. Az oktatói életpálya

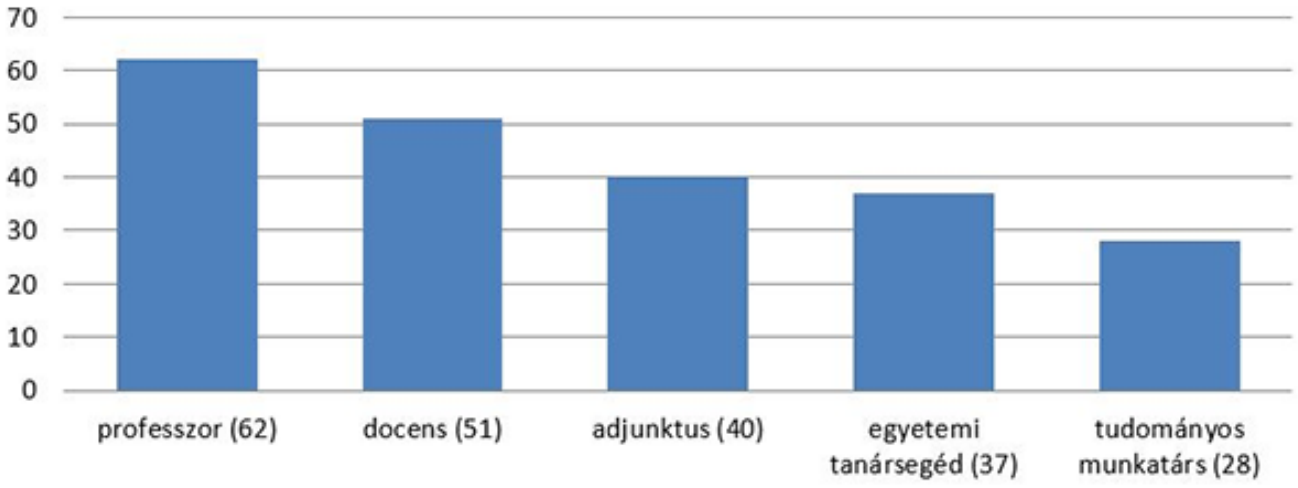

5. ábra: Az egyes tudományos fokozattal rendelkezők átlagos életkora

Forrás: saját szerkesztés (Nagy Barna Krisztina)

[28] A fenti ábrán az oktatók életpálya szerinti „korbontása" látható. A grafikon alapján elmondható, hogy az oktatásban a pályakezdő, valamint a tapasztalt kollégák is egyaránt részt vesznek, adjunktusi fokozatig az átlagos életkorok között nagy eltérés nem mutatkozik. Az azonban az utánpótlás szempontjából aggodalomra adhat okot, hogy a szakmai pályafutásuk elején tartó oktatók átlagos életkora 40 és 37 év között van, különösen akkor, ha belegondolunk abba, hogy a (jog)hallgatók többsége 23-24 éves korában végez egyetemi tanulmányaival, és a három- vagy négyéves PhD-képzési idő elvégzését követően csak a harmincas éveinek második felében érheti el a valódi oktatói státuszt. Az ábrából az is kiolvasható, hogy az oktató kollégák egyetemi tanársegédi fokozatban töltik el a legkevesebb időt, azonban az adjunktusi fokozat megszerzését követően nehezebb az előrejutás. Ez negatívan befolyásolhatja a későbbi generációk kedvét az egyetemi oktatói pálya iránt, ami pedig nem kedvez annak a célnak, ami az „oktatói gárda" szinten tartását célozza.

[29] A PhD-hallgatók átlagos életkorát nem tudtuk megvizsgálni, mert nem tudjuk, hogy az egyes karokon pontosan milyen számban fordulnak elő, továbbá azt sem, hogy státusszal rendelkeznek-e vagy sem.

2.5. Kutatási terület

[30] Az egyes szervezeti egységek tagjai által érintett kutatási területek megvizsgálása azért szükséges, hogy láthatóvá váljon, melyek azok a témakörök, amelyek akár közös kutatási projektek tárgyai lehetnek, továbbá melyek azok a szervezeti egységek, amelyek bizonyos témakört érintő közös munkába bevonhatók, biztosítva ezáltal a kutatás egységes szakmai színvonalát, és emelve a folyamat eredményeként megszülető végtermék tartalmának relevanciáját. Az elemzést a Polgári Törvénykönyv egyes könyveinek alapulvételével végeztük, és ahhoz rendeljük hozzá az egyes szervezeti egységek által megadott speciális témaköröket. Az ábrán csak azok az intézmények szerepelnek, amelyek adatot szolgáltattak, vagy az

internetes kutatás során releváns adatot találtunk a vonatkozó kérdésben. Az egyes intézmények által érintett kutatási területeket és a kapcsolódási pontokat a 3. számú melléklet szemlélteti.

Záró gondolatok

[31] A közel két évig tartó Ptk. módszertani workshop sorozatok, valamint további kutató, rendszerező és elemző munka eredményeként készült el a jelen tanulmány. Szívesen vesszük és nyitottak vagyunk az olvasók és a kollégák észrevételeire, továbbá azon javaslataira, amelyek a megkezdett munka folytatását, a közös kutatásnak és tudományszervezésnek a kezdeményezését szorgalmazzák.

2019. március 1.

A cikk másodközlés. Eredeti megjelenés helye: Polgári Jog 2019/1-2.